

Barn och föräldrar

Sammanfattning

I betänkandet behandlar utskottet knappt 30 motionsyrkanden från den allmänna motionstiden år 2006 som i huvudsak rör rättsförhållandet mellan barn och föräldrar. Motionsyrkandena gäller bl.a. olika frågor om vårdnad, umgänge, förmyndare och god man, barns skuldsättning, faderskap, föräldraskap vid assisterad befruktning och adoption.

Utskottet föreslår att riksdagen avslår samtliga motionsyrkanden och hänvisar främst till pågående arbete och tidigare ställningstaganden från riksdagens sida.

I betänkandet finns tolv reservationer.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Utskottets överväganden	5
Inledning	5
Utvärdering av de nya vårdnadsreglerna	5
Risken för att barnet far illa	7
Juridiskt biträde för barn	10
Beslutsfattandet vid gemensam vårdnad	10
Fler än två vårdnadshavare	12
Talerätt i mål om umgänge	12
Olovligt bortförda barn i internationella förhållanden	13
Barnbalk	16
Könsneutrala författningar	16
Förmyndare och god man	17
Barns skuldsättning	18
Myndighetsåldern	20
Talerätt i mål om hävande av en faderskapspresumtion m.m.	21
Utredningar om faderskap	23
Föräldraskap vid assisterad befruktning	24
Adoption	27
Reservationer	29
1. Utvärdering av de nya vårdnadsreglerna, punkt 1 (v)	29
2. Juridiskt biträde för barn, punkt 3 (v, mp)	29
3. Beslutsfattandet vid gemensam vårdnad, punkt 4 (v)	30
4. Fler än två vårdnadshavare, punkt 5 (mp)	30
5. Barnbalk, punkt 8 (v)	31
6. Könsneutrala författningar, punkt 9 (v, mp)	31
7. Barns skuldsättning, punkt 11 (mp)	32
8. Utredningar om faderskap, punkt 14 (v)	32
9. Föräldraskap vid assisterad befruktning, punkt 15 (s)	33
10. Föräldraskap vid assisterad befruktning, punkt 15 (v)	34
11. Adoption, punkt 16 (s)	35
12. Adoption, punkt 16 (v, mp)	35
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag	37
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2006	37

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

- 1. Utvärdering av de nya vårdnadsreglerna**
Riksdagen avslår motion 2006/07:C206 yrkande 1.
Reservation 1 (v)
- 2. Risken för att barnet far illa**
Riksdagen avslår motionerna 2006/07:C351 och 2006/07:So381 yrkande 6.
- 3. Juridiskt biträde för barn**
Riksdagen avslår motion 2006/07:C206 yrkande 4.
Reservation 2 (v, mp)
- 4. Beslutsfattandet vid gemensam vårdnad**
Riksdagen avslår motion 2006/07:C206 yrkande 2.
Reservation 3 (v)
- 5. Fler än två vårdnadshavare**
Riksdagen avslår motion 2006/07:So463 yrkande 21.
Reservation 4 (mp)
- 6. Talerätt i mål om umgänge**
Riksdagen avslår motionerna 2006/07:C208 och 2006/07:C270.
- 7. Olovligt bortförda barn i internationella förhållanden**
Riksdagen avslår motion 2006/07:C213.
- 8. Barnbalk**
Riksdagen avslår motion 2006/07:C206 yrkande 3.
Reservation 5 (v)
- 9. Könsneutrala författningar**
Riksdagen avslår motion 2006/07:K312 yrkande 11.
Reservation 6 (v, mp)
- 10. Förmyndare och god man**
Riksdagen avslår motionerna 2006/07:C328 och 2006/07:C364.
- 11. Barns skuldsättning**
Riksdagen avslår motionerna 2006/07:C248 och 2006/07:C249.
Reservation 7 (mp)

12. Myndighetsåldern

Riksdagen avslår motionerna 2006/07:K280 och 2006/07:C211.

13. Talerätt i mål om hävande av en faderskapspresumtion m.m.

Riksdagen avslår motionerna 2006/07:C293 och 2006/07:C311.

14. Utredningar om faderskap

Riksdagen avslår motion 2006/07:C223.

Reservation 8 (v)

15. Föräldraskap vid assisterad befruktning

Riksdagen avslår motion 2006/07:So204 yrkandena 1, 2 och 4.

Reservation 9 (s)

Reservation 10 (v)

16. Adoption

Riksdagen avslår motionerna 2006/07:C201 yrkandena 1 och 3, 2006/07:C253 och 2006/07:C379.

Reservation 11 (s)

Reservation 12 (v, mp)

Stockholm den 20 februari 2007

På civilutskottets vägnar

Carina Moberg

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Carina Moberg (s), Inger René (m), Ewa Thalén Finné (m), Johan Löfstrand (s), Andreas Norlén (m), Lennart Pettersson (c), Christina Oskarsson (s), Jan Ertsborn (fp), Christine Jönsson (m), Yvonne Andersson (kd), Anti Avsan (m), Egon Frid (v), Ameer Sachet (s), Lars Tysklind (fp), Jan Lindholm (mp), Fredrik Lundh (s) och Stefan Wikén (s).

Utskottets överväganden

Inledning

I betänkandet behandlar utskottet knappt 30 motionsyrkanden från den allmänna motionstiden år 2006 som i huvudsak rör rättsförhållandet mellan barn och föräldrar. Motionsyrkandena gäller bl.a. olika frågor om vårdnad, umgänge, förmyndare och god man, barns skuldsättning, faderskap, föräldraskap vid assisterad befruktning och adoption. Utskottet behandlar under särskilda rubriker de olika frågor som har aktualiserats i motionerna. Förslagen i motionerna finns i *bilagan*.

Utvärdering av de nya vårdnadsreglerna

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande med begäran om utvärdering av de nya vårdnadsreglerna. Utskottet förutsätter att regeringen kommer att följa utvecklingen.

Jämför reservation 1 (v).

1998 års vårdnadsreform

Rättsförhållandet mellan barn och föräldrar regleras i föräldrabalken. Denna lagstiftning har under de senaste decennierna genomgått betydande förändringar såvitt gäller regelverket när föräldrarna separerar och föräldrarna inte kan komma överens om hur deras barn skall ha det.

Våren 1998 beslutade riksdagen vissa ändringar i reglerna om vårdnad, boende och umgänge (prop. 1997/98:7, bet. LU12, rskr. 229). Reformen syftade till att ytterligare betona vikten av samförståndslösningar och underlätta för föräldrar att i så stor utsträckning som möjligt komma överens. Ett annat syfte med reformen var att bereda vägen för en ökad användning av gemensam vårdnad. Ett viktigt inslag var en satsning på socialnämndernas arbete. Ändringarna innebar att föräldrar som är överens kan reglera vårdnad, boende och umgänge genom avtal som godkänns av socialnämnden. Ett avtal som har godkänts av nämnden gäller och kan verkställas som ett lagakraftvunnet domstolsavgörande. Föräldrarna skall kunna få hjälp av kommunen att ingå ett sådant avtal.

Genom 1998 års vårdnadsreform vidgades även domstolens möjlighet att besluta om gemensam vårdnad. Ändringarna innebar att domstolen kan besluta om gemensam vårdnad även om en förälder motsätter sig det. En förutsättning är dock att gemensam vårdnad är bäst för barnet. Principen att föräldrar med gemensam vårdnad skall kunna enas i frågor som rör

barnet modifierades något. I enlighet med detta infördes en möjlighet att besluta om umgänge också när föräldrarna har gemensam vårdnad. Det blev också möjligt att vid gemensam vårdnad besluta vem av föräldrarna som barnet skall bo tillsammans med, vilket innebär att domstolen även kan besluta att barnet skall bo hos var och en av föräldrarna (s.k. växelvist boende).

2006 års vårdnadsreform

De senaste större ändringarna i vårdnadsreglerna beslutades av riksdagen våren 2006 och trädde i kraft den 1 juli 2006 (prop. 2005/06:99, bet. LU27, rskr. 309). Ändringarna syftade framför allt till att förstärka barnperspektivet i lagstiftningen. De innebar bl.a. att betydelsen av barnets bästa kommer till klarare uttryck i lagen och att barnets bästa skall vara avgörande för alla beslut om vårdnad, boende och umgänge. Genom lagändringarna markerades ytterligare i lagtexten den betydelse som risken för att barnet får illa måste få vid beslut som rör vårdnad, boende och umgänge. Socialnämnden och domstolen skall vid bedömningen av barnets bästa fästa avseende särskilt vid risken för att barnet eller någon annan i familjen utsätts för övergrepp eller att barnet olovligen förs bort eller hålls kvar eller annars får illa.

I lagstiftningsärendet konstaterade lagutskottet att gemensam vårdnad i de allra flesta fall är en ur barnets synvinkel mycket bra vårdnadsform och att den möjlighet som infördes år 1998 för domstolen att besluta om gemensam vårdnad mot en förälders vilja bör finnas kvar. Samtidigt är det, anförde lagutskottet, viktigt att domstolen tar en förälders motstånd mot gemensam vårdnad på allvar. Om en förälder utsätter barnet eller någon annan i familjen för övergrepp, är det i princip bäst för barnet att den föräldern inte får del i vårdnaden. Av stor betydelse är också föräldrarnas förmåga att samarbeta. Det infördes en uttrycklig bestämmelse om att domstolen vid bedömningen av om vårdnaden skall vara gemensam skall fästa avseende särskilt vid föräldrarnas förmåga att samarbeta i frågor som rör barnet.

Vidare beslutades vissa ändringar när det gäller barnets rätt till umgänge. Socialnämnden skall få väcka talan om umgänget i domstol, t.ex. om barnet riskerar att fara illa. I undantagsfall skall umgänge kunna ske på annat sätt än genom att barnet träffar föräldern, t.ex. genom telefon eller brev. Barnets behov av umgänge med sina mor- och farföräldrar och andra som står barnet särskilt nära har lyfts fram i lagen.

För att förbättra barnets rätt att komma till tals i mål om vårdnad, boende och umgänge beslutades en ändring som innebär att socialnämnden innan den lämnar s.k. snabbupplysningar till domstolen skall höra barnet om det är lämpligt. I syfte att betona vikten av samförståndslösningar och underlätta för föräldrar att komma överens beslutades en ändring som inne-

bär att domstolen aktivt skall verka för att föräldrarna når en samförstånds-lösning som är till barnets bästa. Domstolen skall också kunna uppdra åt en medlare att försöka få föräldrarna att komma överens.

I syfte att minska risken för långvariga processer till skada för barn flyt-tades handläggningen av verkställighet av avgöranden om vårdnad, boende och umgänge från förvaltningsdomstolarna till de allmänna domstolarna och verkställighetsprövningen renodlades.

Motionen

I motion C206 yrkar Lars Ohly m.fl. (v) ett tillkännagivande om att reger-ingen fortlöpande bör utvärdera socialtjänstens och domstolarnas tillämp-ning av 2006 års vårdnadsregler (yrkande 1).

Utskottets ställningstagande

De nya vårdnadsreglerna trädde i kraft den 1 juli 2006. Lagstiftning av detta slag bör självfallet alltid följas upp så att den tillämpas på avsett sätt. Utskottet utgår från att regeringen kontinuerligt kommer att följa utveck-lingen och vid behov återkomma till riksdagen. Det finns därför, enligt utskottets mening, inte skäl att föreslå någon riksdagens åtgärd med anled-ning av motion C206 yrkande 1, varför den bör avslås.

Risken för att barnet far illa

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden som behandlar risken för att barnet far illa. Utskottet hänvisar till innehållet i gällande rätt.

Bakgrund

Genom 2006 års vårdnadsreform markeras ytterligare i lagtexten den bety-delse som risken för att barnet far illa måste få vid beslut som rör vårdnad, boende och umgänge. Socialnämnden och domstolen skall vid bedömningen av barnets bästa fästa avseende särskilt vid risken för att bar-net eller någon annan i familjen utsätts för övergrepp eller att barnet olovligen förs bort eller hålls kvar eller annars far illa (6 kap. 2 a § föräld-rabalken).

Om en förälder vid utövandet av vårdnaden om ett barn gör sig skyldig till missbruk eller försummelse eller i övrigt brister i omsorgen om barnet på ett sätt som medför bestående fara för barnets hälsa eller utveckling, skall domstolen besluta om ändring i vårdnaden. Frågan kan prövas på talan av socialnämnden (6 kap. 7 § föräldrabalken). Om socialnämnden får kännedom om omständigheter som kan medföra att ett barn far illa, t.ex. att det har förekommit våld i familjen, skall nämnden göra en utredning

och ta ställning till om någon åtgärd bör vidtas för att stödja eller skydda barnet. Om nämnden får veta att någon åtgärd behöver vidtas i fråga om vårdnaden, är den skyldig att göra en ansökan om det hos domstolen (6 kap. 5 § socialtjänstförordningen).

I propositionen med förslag till nya vårdnadsregler anförde regeringen att det bör vara Socialstyrelsens uppgift att sammanställa kunskap om och medverka till metodutveckling för hur riskbedömningen skall göras när socialnämnden utreder frågor om vårdnad, boende och umgänge (prop. 2005/06:99 s. 43).

Motionerna

Anneli Enochson (kd) begär i motion C351 att regeringen lägger fram förslag till lagändringar som innebär att en vårdnadshavare som begär ett allvarligt brott mot den andra vårdnadshavarens liv, frihet eller hälsa skall frånges vårdnaden. Samma motionär framhåller i motion So381 att socialtjänstlagens krav på att tillgodose det utsatta barnets behov av beskydd och stöd skall gå före alla andra beslut i samband med vårdnadstvister, även om en förälder inte är dömd. Detta krävs, enligt motionären, för att barnet inte skall behöva möta sin förövare i form av påtvingat umgänge. Ett tillkännagivande yrkas i enlighet härmed (yrkande 6).

Tidigare behandling

Likalydande motionsyrkanden har vid flera tidigare tillfällen behandlats av riksdagen, senast våren 2006 i lagstiftningsärendet om nya vårdnadsregler (bet. 2005/06:LU27).

Lagutskottet anförde bl.a. att när uppgifter om våld förs fram i ett mål om vårdnad, boende och umgänge måste uppgifterna alltid prövas och en riskbedömning göras. I de fall där domstolen kommer fram till att det finns en risk för att barnet kommer att fara illa bör detta väga tungt i den helhetsbedömning av samtliga omständigheter som skall göras. Om en förälder utsätter barnet eller någon annan i familjen för våld, trakasserier eller andra kränkningar, är det i de allra flesta fall bäst för barnet att den föräldern inte får del i vårdnaden. Prövningen kan också mynna ut i att något umgänge inte alls bör äga rum. I andra fall kan bedömningen göras att ett umgänge visserligen är bäst för barnet men att det bör ske i särskilda former, t.ex. i närvaro av en kontaktperson. Det måste dock som alltid bli beroende av en individuell prövning, där det avgörande är vad som är bäst för barnet.

Beträffande frågan om överflyttning av vårdnaden vid våld i familjen anförde lagutskottet att redan i dag gäller att om en förälder vid utövandet av vårdnaden om ett barn gör sig skyldig till missbruk eller försummelse eller i övrigt brister i omsorgen om barnet på ett sätt som medför bestående fara för barnets hälsa eller utveckling, skall domstolen besluta om ändring i vårdnaden. Frågan kan prövas på talan av socialnämnden. Som exempel nämnde utskottet att om en förälder har dödat eller försökt döda

den andra föräldern, bör socialnämnden normalt väcka talan om överflyttning av vårdnaden. Detsamma kan gälla bl.a. om barnet har utsatts för sexuella övergrepp.

Utskottet tillstyrkte det då aktuella förslaget om att det i lagtexten ytterligare bör markeras den betydelse som risken för att barnet far illa måste få vid beslut som rör vårdnad, boende och umgänge samt avstyrkte de då aktuella motionerna. Riksdagen följde utskottet.

Utskottets ställningstagande

Som redovisats ovan skall vid bedömningen av vad som är bäst för barnet fästas avseende särskilt vid bl.a. barnets behov av en nära och god kontakt med båda föräldrarna (6 kap. 2 a § föräldrabalken). I de allra flesta fall är det bäst för barnet att ha en nära och god kontakt med båda sina föräldrar. Men barnets rätt till båda sina föräldrar får inte innebära att barnet måste leva eller umgås med en förälder under alla förhållanden. Utskottet anser att ett barn måste ha en absolut rätt att inte bli utsatt för våld, övergrepp eller annan kränkande behandling.

Genom de senaste ändringarna i vårdnadsreglerna har i lagtexten ytterligare markerats den betydelse som risken för att barnet far illa måste få vid beslut som rör vårdnad, boende och umgänge. När uppgifter om våld förs fram i ett mål om vårdnad, boende och umgänge skall uppgifterna därför alltid prövas och en riskbedömning göras.

Enligt utskottets mening är det synnerligen viktigt att socialnämnden uppmärksammar de fall där insatser till stöd för ett barn kan behövas och att frågan om en överflyttning av vårdnaden verkligen övervägs i tillräckligt stor utsträckning i de fall där så är påkallat.

Utskottet ser därför med tillfredsställelse på att Socialstyrelsen i sitt regleringsbrev för budgetåret 2007 fått i uppdrag att sammanställa kunskapsläget om hur riskbedömningar skall göras när socialnämnden utreder frågor om vårdnad, boende och umgänge samt redovisa hur metoder inom området kan utvecklas. Uppdraget skall redovisas senast den 30 november 2007.

Sammanfattningsvis kan utskottet konstatera att det inte råder några som helst meningsmotsättningar mellan motionärerna och utskottet vad gäller vikten av att barn inte blir utsatta för våld, övergrepp eller annan kränkande behandling. Enligt utskottets mening måste motionärerna anses tillgodosedda genom den ordning för att förhindra detta som gäller i dag och som redovisats ovan. Det kan därför inte anses påkallat med någon åtgärd från riksdagen, varför motionerna C351 och So381 yrkande 6 bör avslås.

Juridiskt biträde för barn

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande som rör juridiskt biträde för barn. Utskottet hänvisar till pågående beredningsarbete.

Jämför reservation 2 (v, mp).

Motionen

Lars Ohly m.fl. (v) begär i motion C206 att regeringen snarast återkommer med lagförslag som innebär att barn får rätt till ett eget juridiskt biträde som skall ta till vara barnets intressen i mål om vårdnad, boende och umgänge (yrkande 4).

Utskottets ställningstagande

Riksdagen har senast våren 2006 behandlat motsvarande frågeställning med anledning av lagutskottets betänkande 2005/06:LU27. Riksdagen tillkännagav för regeringen sin mening att barn bör ha rätt till ett eget juridiskt biträde i alla mål om vårdnad, boende och umgänge. I den reservation som riksdagen biföll anfördes bl.a. att det får ankomma på regeringen att utarbeta erforderliga lagförslag och återkomma till riksdagen (rskr. 309).

Enligt vad utskottet erfarit från Justitiedepartementet är frågan om juridiskt biträde för barn i familjemål föremål för beredning inom departementet. Det pågående arbetet bör enligt utskottets mening inte föregripas genom någon åtgärd från riksdagen. Motion C206 yrkande 4 bör således avslås.

Beslutsfattandet vid gemensam vårdnad

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande som rör beslutsfattandet vid gemensam vårdnad. Utskottet hänvisar till pågående utredningsarbete.

Jämför reservation 3 (v).

Bakgrund

Den som har vårdnaden om ett barn ansvarar för barnets person och har rätt och skyldighet att bestämma i frågor som rör barnets personliga angelägenheter. Har barnet två vårdnadshavare skall dessa utöva sina rättigheter och skyldigheter mot barnet tillsammans (6 kap. 13 § föräldrabalken). Det krävs alltså normalt gemensamma beslut i frågor som rör vårdnaden.

Undantag gäller om en av vårdnadshavarna till följd av frånvaro, sjukdom eller annan orsak är förhindrad att ta del i sådana beslut om vårdnaden som inte utan olägenhet kan skjutas upp. Båda vårdnadshavarna kan inte heller förutsättas delta i alla de vardagliga avgöranden som måste träffas när det gäller omsorgen om barnet, t.ex. om mat, kläder och sovtider. Genom 1998 års vårdnadsreform infördes också en möjlighet för domstol att vid gemensam vårdnad besluta om barnets boende, om umgänge med den förälder som barnet inte bor tillsammans med och om resekostnader vid umgänge (prop. 1997/98:7, bet. 1997/98:LU12). Men i övrigt krävs alltså att vårdnadshavarna kan enas i frågor som rör barnet.

Motionen

Lars Ohly m.fl. (v) yrkar i motion C206 att regeringen skall lägga fram förslag till lagändringar som innebär att varje vårdnadshavare, även om vårdnaden är gemensam, skall få bestämma om barnet har behov av hälso- och sjukvård eller stöd enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (yrkande 2).

Utskottets ställningstagande

I juli 2006 tillkallade regeringen en särskild utredare som fick i uppdrag att bl.a. analysera vilka nackdelar som kan uppkomma för ett barn vid gemensam vårdnad när vårdnadshavarna inte kan enas i frågor som rör barnet (dir. 2006:83). Utredaren skall särskilt uppmärksamma barns möjlighet att få hälso- och sjukvård och insatser inom socialtjänstens område. Även andra frågor som rör vårdnaden skall belysas, t.ex. när det gäller barnets förskoleverksamhet, skola och boende. Med utgångspunkt i analysen skall utredaren lämna förslag som syftar till att bättre tillgodose barnets intressen och underlätta ett gemensamt vårdnadsansvar. Uppdraget skall redovisas senast den 1 juli 2007.

Enligt utskottets mening är det otillfredsställande och inte förenligt med barnets bästa att vårdnadshavarnas oenighet kan medföra att ett barn som har behov av t.ex. hälso- och sjukvård inte får tillgång till adekvat behandling. Utskottet anser att frågan är angelägen och kräver en skyndsam lösning.

Den aktuella frågeställningen är nu föremål för överväganden av en särskild utredare. Utskottet anser att resultatet av det pågående och viktiga utredningsarbetet inte bör föregripas genom någon åtgärd från riksdagen. Motion C206 yrkande 2 bör således avslås.

Fler än två vårdnadshavare

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår en motion som behandlar frågan om ett barn skall kunna ha fler än två vårdnadshavare.

Jämför reservation 4 (mp).

Motionen

Maria Wetterstrand m.fl. (mp) anför i motion So463 att det kan finnas fler än två vuxna som betraktar sig som förälder till ett barn. Det är dock bara två personer som kan vara vårdnadshavare. Mot denna bakgrund anser motionärerna att regeringen bör tillsätta en utredning i syfte att se över föräldrabalken för att göra det möjligt att ett barn skall kunna ha fler än två vårdnadshavare. Ett tillkännagivande yrkas i enlighet härmed (yrkande 21).

Utskottets ställningstagande

Riksdagen har vid flera tillfällen behandlat motsvarande motionsyrkanden, senast i lagstiftningsärendet om nya vårdnadsregler (bet. 2005/06:LU27). I betänkandet framhöll lagutskottet att det i den då aktuella propositionen bl.a. föreslogs att barnets behov av umgänge med andra än föräldrarna skulle lyftas fram i lagen och att socialnämnden vid bedömningen av om nämnden bör väcka talan om umgänge särskilt skall beakta barnets behov av umgänge med sina mor- och farföräldrar, men att ett barn också i andra fall kan ha ett starkt behov av umgänge med en närstående. Det gällde t.ex. halvsyskon eller barn som växer upp i en samkönad familjebildning. Utskottet tillstyrkte förslagen i propositionen och var inte berett att föreslå någon åtgärd från riksdagen med anledning av de då aktuella motionerna varför de avstyrktes. Riksdagen följde utskottet.

Civilutskottet har inte någon annan uppfattning än den lagutskottet tidigare gett uttryck för. Utskottet föreslår därför att riksdagen avslår motion So463 yrkande 21.

Talerätt i mål om umgänge

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden som rör talerätt i mål om umgänge. Utskottet hänvisar till innehållet i gällande rätt.

Bakgrund

En förälder som vill umgås med sitt barn får föra talan om umgänge mellan barnet och den föräldern. En sådan talan får också föras av socialnämnden. På talan av socialnämnden får rätten besluta om umgänge mellan barnet och någon annan än en förälder. Vid bedömningen av om en sådan talan skall föras skall socialnämnden särskilt beakta barnets behov av umgänge med sina morföräldrar och farföräldrar och andra som står barnet särskilt nära (6 kap. 15 a § föräldrabalken).

Motionerna

Lars Elinderson (m) begär i motion C208 att regeringen lägger fram förslag till ändringar i föräldrabalken som innebär att mor- och farföräldrar ges rätt att föra talan om umgänge med sina barnbarn.

Ett likalydande motionsyrkande framställs i motion C270 av Carina Hägg (s).

Utskottets ställningstagande

Enligt civilutskottets mening är det tillfredsställande att betydelsen av ett barns kontak med andra närstående än föräldrarna genom den senaste vårdnadsreformen lyfts fram i lagtexten. Socialnämnden skall numera, vid bedömningen av om en talan om umgänge mellan barnet och någon annan än en förälder skall väckas, särskilt beakta barnets behov av umgänge med sina morföräldrar och farföräldrar och andra som står barnet särskilt nära.

Utskottet anser att den gällande ordningen är väl avvägd och är inte berett att föreslå någon åtgärd från riksdagen med anledning av motionerna. Riksdagen bör således avslå motionerna C208 och C270.

Olovligt bortförda barn i internationella förhållanden

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår en motion som behandlar frågan om olovligt bortförda barn i internationella förhållanden. Utskottet hänvisar till pågående arbete på såväl internationell som nationell nivå.

Bakgrund

Med olovligt bortförande av barn avses framför allt då en förälder utan lov för med sig sitt barn till ett annat land. Hit hör också fall då en förälder olovligen håller kvar barnet i ett annat land efter utgången av en umgängestid eller efter det att en domstol bestämt att den andra föräldern skall ha vårdnaden om barnet. I båda fallen är ändamålet att hindra den andra föräldern från att ha vårdnaden om barnet eller utöva umgängesrätt.

Ett internationellt samarbete i syfte att motverka olovliga bortföranden och kvarhållanden av barn i internationella förhållanden kom till stånd genom Haagkonventionen den 25 oktober 1980 om de civila aspekterna på internationella bortföranden av barn. Konventionen avser situationer där ett barn med hemvist i en konventionsstat förs bort till eller hålls kvar i en annan konventionsstat och detta strider mot den rätt att ta ansvar för barnet som tillkommer vårdnadshavaren. Konventionen syftar till att säkerställa ett snabbt återförande av barnet till den från vilken barnet undanhålls. Sverige har anslutit sig till konventionen och genom lagen (1989:14) om erkännande och verkställighet av utländska vårdnadsavgöranden m.m. och om överflyttning av barn har den införlivats i svensk rätt. Sverige har även anslutit sig till Europarådskonventionen den 20 maj 1980 om erkännande och verkställighet av avgöranden rörande vårdnad om barn samt om återställande av vård av barn. Det främsta syftet med Europarådskonventionen är också att komma till rätta med de problem som uppkommer när en förälder olovligen för ut barnet ur ett land och på så sätt skiljer barnet från annan vårdnadshavare. Även Europarådskonventionen har införlivats i svensk rätt genom lagen (1989:14) om erkännande och verkställighet av utländska vårdnadsavgöranden m.m. och om överflyttning av barn. För Sveriges del är konventionerna i kraft gentemot ett sextiotial länder.

Hösten 1996 antogs inom Haagkonferensen för internationell privaträtt en ny konvention som gäller myndigheters behörighet, tillämplig lag, erkännande, verkställighet och samarbete i fråga om föräldraansvar och åtgärder till skydd för barn. I konventionen finns bl.a. bestämmelser som rör behörighet vid fall av olovligt bortförande eller kvarhållande av ett barn. Konventionen trädde i kraft den 1 januari 2002. Sverige har ännu inte anslutit sig till konventionen.

Inom EU pågår också arbete i syfte att motverka olovliga bortföranden och kvarhållanden av barn i internationella förhållanden. Sedan den 1 mars 2001 har den s.k. Bryssel II-förordningen, dvs. rådets förordning (EG) nr 1347/2000 av den 29 maj 2000 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar i äktenskapsmål och mål om föräldraansvar för makars gemensamma barn, varit i kraft. Förordningen innehåller bl.a. regler om att en part genom ett särskilt ansökningsförfarande (exekvaturförfarande) kan få fastställt att en dom som har meddelats i en medlemsstat får verkställas i en annan medlemsstat. Den 27 november 2003 antog rådet förordning (EG) nr 2201/2003 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar i äktenskapsmål och mål om föräldraansvar samt om upphävande av förordning (EG) nr 1347/2000. Den nya förordningen, som liksom sin föregångare benämns Bryssel II-förordningen, har varit i kraft sedan den 1 mars 2005.

Den nya Bryssel II-förordningens tillämpningsområde är utvidgat jämfört med den äldre förordningens på så sätt att den nya förordningen är tillämplig på alla avgöranden om föräldraansvar, oberoende av eventuella

anknytningar till ett äktenskapsmål. Förordningen innehåller även andra viktiga nyheter. En sådan nyhet är att förordningen inför regler som kompletterar 1980 års Haagkonvention. Som exempel kan nämnas sådana regler som medför att ett ärende om återförande av ett olovligt bortfört barn skall handläggas snabbare.

Därutöver finns FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) som antogs av FN:s generalförsamling den 20 november 1989. Konventionen trädde i kraft den 2 september 1990 och har ratificerats av Sverige. Genom ratifikationen har Sverige iklätt sig en internationell folkrättslig förpliktelse att följa konventionens bestämmelser. Barnkonventionen föreskriver att konventionsstaterna skall vidta åtgärder för att bekämpa olovligt bortförande och kvarhållande av barn i utlandet (artikel 11.1). För detta ändamål skall konventionsstaterna främja ingåendet av bilaterala eller multilaterala överenskommelser eller anslutning till befintliga överenskommelser (artikel 11.2).

Motionen

Carina Hägg (s) föreslår i motion C213 ett tillkännagivande om att vissa brister i Haagkonventionen måste uppmärksammas av regeringen i syfte att förhindra att barn bortförs.

Utskottets ställningstagande

Att förhindra att barn förs bort är enligt civilutskottets mening en viktig och angelägen fråga.

En översyn av lagen (1989:14) om erkännande och verkställighet av utländska vårdnadsavgöranden m.m. har gjorts i departementspromemorian (Ds 2003:5) Stärkt rättsskydd för barn i gränsöverskridande fall. I betänkandet (SOU 2005:111) Föräldransvar och åtgärder till skydd för barn i internationella situationer – 1996 års Haagkonvention m.m. har övervägts frågan om ett svenskt tillträde till konventionen. I betänkande (SOU 2004:80) har föreslagits de kompletterande bestämmelser som behövs till den nya Bryssel II-förordningen. – Enligt uppgift från Justitiedepartementet är departementspromemorian och utredningsbetänkandena föremål för beredning inom Regeringskansliet.

Mot den redovisade bakgrunden kan utskottet konstatera att det pågår arbete på såväl internationell som nationell nivå med den frågeställning som aktualiseras i motionen. Det finns därför inte skäl att föreslå någon riksdagens åtgärd med anledning av motion C213, varför den bör avslås.

I sammanhanget bör nämnas att riksdagen hösten 2006 ställde sig bakom ett förslag till tillkännagivande från konstitutionsutskottet om Utrikesdepartementets handläggning av ärenden om bortförda barn. Konstitutionsutskottet anförde att en översyn bör göras av hur Utrikesdepartementets handläggning av denna typ av ärenden kan förbättras och effektiviseras samt att riksdagen därefter i lämplig form informeras om resultatet av översynen (bet. 2006/07:KU1, rskr. 45-52).

Barnbalk

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår en motion som behandlar frågan om att all lagstiftning som rör barn skall samlas i en särskild barnbalk. Utskottet hänvisar till riksdagens tidigare ställningstaganden.

Jämför reservation 5 (v).

Motionen

Lars Ohly m.fl. (v) begär i motion C206 att regeringen lägger fram förslag till lagstiftning som innebär att all relevant lagstiftning som rör barn samlas i en barnbalk där det tydligt framgår att barnets rätt sätts främst (yrkande 3).

Utskottets ställningstagande

Likalydande motionsyrkanden har riksdagen behandlat vid flera tillfällen, senast våren 2006 med anledning av lagutskottets betänkande 2005/06: LU27. Lagutskottet anförde att lagen inte präglas av ett vuxenperspektiv. Det skulle, anförde utskottet, inte vara något annat än en tom gest att döpa om föräldrabalken till barnbalken. Balkens nuvarande benämning går utmärkt att förena med det barnperspektiv som redan präglar den. De då aktuella motionerna avstyrktes. Riksdagen följde utskottet. Lagutskottets ställningstagande överensstämde med den bedömning som den dåvarande justitieministern gjort i ett frågesvar (svar på fråga 2002/03:80).

Civilutskottet finner inte skäl att föreslå någon ändring av riksdagens och den förre justitieministerns tidigare ställningstaganden. Till skillnad från motionärerna anser utskottet att balken inte präglas av ett vuxenperspektiv, och utskottet föreslår att motion C206 yrkande 3 avslås.

Könsneutrala författningar

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om könsneutrala författningar.

Jämför reservation 6 (v, mp).

Motionen

I motion K312 yrkar Lars Ohly m.fl. (v) ett tillkännagivande om att regeringen lägger fram förslag till lagstiftning som innebär att de författningar som nämner mor och far ersätts av det könsneutrala begreppet förälder (yrkande 11).

Utskottets ställningstagande

Som påpekas i motionen hänvisas det i olika författningar till mor och far i stället för till förälder. I samband med riksdagens behandling av proposition 2001/02:123 Partnerskap och adoption bedömdes det inte som nödvändigt att ändra dessa författningar. Enligt såväl regeringens som lagutskottets mening låg det i sakens natur att bestämmelserna även gäller när ett barn har två föräldrar av samma kön (bet. 2001/02:LU27).

I samband med lagutskottets behandling av liknande motionsyrkanden våren 2004 framhöll utskottet att om det i framtiden blir aktuellt att göra ändringar i aktuella lagrum bör utgångspunkten vara att regeringen i dessa sammanhang på nytt överväger motionsspörsmålet. Lagutskottet redovisade även att regeringen i proposition 2004/05:137 Assisterad befruktning och föräldraskap gjort en sådan genomgång som utskottet efterlyst (bet. 2003/04:LU11).

Vid lagutskottets senaste behandling av frågan hösten 2005 vidhöll utskottet sina tidigare ställningstaganden och motionerna avstyrktes (bet. 2005/06:LU9). Riksdagen följde utskottet.

Civilutskottet har inte någon annan uppfattning än den lagutskottet tidigare gett uttryck för. Utskottet förslår därför att riksdagen avslår motion K312 yrkande 11.

Förmyndare och god man

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden som tar upp olika frågor om förmyndare och god man. Utskottet hänvisar till pågående beredningsarbete.

Bakgrund

När en god man eller förvaltare dör skall den som har boet i sin vård utan dröjsmål anmäla förhållandet till den överförmyndare som har tillsyn över godmanskapet eller förvaltarskapet (11 kap. 22 § föräldrabalken). Överförmyndaren skall självmant ingripa och ta upp frågor om anordnande av godmanskap eller förvaltarskap t.ex. om en god man eller förvaltare har avlidit (11 kap. 15 § föräldrabalken).

Dödsbon, försäkringsgivare och pensionsinstitut skall, om det utbetalda beloppet överstiger två gånger prisbasbeloppet, göra utbetalningar till ett spärrat konto om mottagaren är underårig. Den som ombesörjer utbetalningen skall i samband härmed göra anmälan till förmyndaren och överförmyndaren (16 kap. 11 § föräldrabalken).

Motionerna

I motion C328 av Elisebeht Markström m.fl. (s) yrkas ett tillkännagivande om en översyn av regelverket som styr förhållandena när en god man eller en förvaltare avlider.

Marina Pettersson och Berit Högman (båda s) föreslår i motion C364 ett tillkännagivande om en ändring i 16 kap. 11 § föräldrabalken som innebär att försäkringsersättningar, skadestånd och brottskadeersättning som utbetalas till ett barn, oavsett ersättningarnas storlek, skall sättas in på ett konto med överförmyndarspär.

Utskottets ställningstagande

Utredningen om förmyndare, gode män och förvaltare överlämnade i november 2004 sitt slutbetänkande (SOU 2004:112) Frågor om förmyndare och ställföreträdare för vuxna. I utredningsbetänkandet har bl.a. övervägts frågor om upphörande av godmanskap och förvaltarskap. Utredningen har även övervägt frågan om insättning av utbetalda medel till underåriga på spärrat konto hos bank eller kreditmarknadsbolag. Utredningen föreslår att skyldigheten enligt 16 kap. 11 § föräldrabalken utökas till att även avse Brottsoffermyndigheten vid utbetalning av ersättning enligt brottskadelagen (1978:413) samt myndighet som betalar ut ersättning i anledning av skadeståndsanspråk mot staten. Beloppsgränsen föreslås sänkas till ett prisbasbelopp.

Utskottet kan alltså konstatera att de frågeställningar som behandlas i motionerna har övervägts av Utredningen om förmyndare, gode män och förvaltare. Utredningsbetänkandet har remissbehandlats och enligt uppgift från Justitiedepartementet planerar regeringen att besluta en lagrådsremiss beträffande vissa förmyndarskapsfrågor i maj 2007. En proposition är planerad att avlämnas under hösten 2007.

Enligt utskottets mening bör resultatet av det pågående beredningsarbetet inte föregripas genom någon åtgärd från riksdagen. Motionerna C328 och C364 bör således avslås.

Barns skuldsättning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden som rör olika frågor om barns skuldsättning. Utskottet hänvisar till pågående beredningsarbete.

Jämför reservation 7 (mp).

Bakgrund

Regler om underårigs omyndighet finns i 9 kap. föräldrabalken. Den som är under 18 år (underårig) är omyndig och får inte själv råda över sin egendom eller åta sig förbindelser i vidare mån än vad som följer av vad som skall gälla på grund av villkor eller andra bestämmelser (1 §). Huvudregeln innebär således att åldersgränsen är 18 år. Är man under 18 år har man rättskapacitet – man är ett rättssubjekt – men man har inte en fullständig rättslig handlingsförmåga. Undantag från huvudregeln är dels att en underårig från 16 års ålder kan få disponera över sin egen lön (3 §), dels att en underårig har fått egendom t.ex. genom testamente eller gåva under villkor att den underårige själv skall få råda över egendomen (4 §).

Av vad som nu redovisats följer att någon annan måste företräda en underårig. I de allra flesta fall görs detta av den underåriges föräldrar i egenskap av vårdnadshavare och förmyndare (6 kap. 2 § och 10 kap. 2 § föräldrabalken). Som huvudregel gäller att föräldrarna utövar förmynderskapet gemensamt om båda har vårdnaden. Förmyndare står under överförmyndarens tillsyn (12 kap. 9 § föräldrabalken).

Den 1 oktober 2004 trädde vissa förordningsändringar i kraft som innebär att kronofogdemyndigheterna är skyldiga att lämna ut uppgifter till överförmyndaren varje gång en omyndig registreras i kronofogdemyndighetens register. Våren 2006 antog riksdagen vissa ändringar i lagen om vägtrafikregister (2001:558) som innebär att när ett barn uppges äga ett fordon så skall barnets förmyndare, i stället för barnet självt, registreras i vägtrafikregistret. Undantag gäller för fordon som barnet självt har behörighet att framföra. Lagändringarna medför att betalningsskyldighet som vilar på den registrerade ägaren, t.ex. för felparkeringsavgift och fordonsskatt, belastar förmyndaren och inte barnet. Lagändringarna trädde i kraft den 1 oktober 2006.

Motionerna

Catharina Bråkenhielm (s) anser i motion C248 att barn under 18 år inte skall kunna restföras hos kronofogdemyndigheten. I motionen begärs därför ett tillkännagivande om behovet av en översyn av barns skuldsättning.

I motion C249 föreslår Ann-Christin Ahlberg (s) ett tillkännagivande om en översyn av relevant lagstiftning i syfte att barn inte skall kunna bli betalningsansvariga för sina föräldrars skulder.

Utskottets ställningstagande

Enligt utskottets mening är de aktuella motionsspörsmålen angelägna, och lagstiftningen måste oundgängligen skydda barn från att utnyttjas ekonomiskt och hamna i skuldfällor. Utredningen om förmyndare, gode män och förvaltare har övervägt olika frågor om barns skuldsättning och i sitt slutbetänkande (SOU 2004:112) föreslår utredningen bl.a. att barns skydd mot skuldsättning bör stärkas, likaså deras skydd för erhållna gåvor. I utred-

ningsbetänkandet behandlas bl.a. underårigas skulder på grund av brott, skatteskulder och skulder för konsumtion. Vidare behandlas föräldrarnas möjligheter att för sina barns räkning ingå avtal som innebär skuldsättning och registrering av barns skulder i kreditupplysningsregister. Utredningsbetänkandet har remissbehandlats och enligt uppgift från Justitiedepartementet planerar regeringen att besluta en lagrådsremiss i maj 2007. En proposition är planerad att avlämnas under hösten 2007.

Enligt utskottets mening bör resultatet av det pågående beredningsarbetet inte föregripas genom någon åtgärd från riksdagen. Motionerna C248 och C249 bör således avslås.

Myndighetsåldern

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden som rör myndighetsåldern. Utskottet hänvisar till tidigare ställningstaganden från riksdagen.

Motionerna

Helena Frisk och Ann-Kristine Johansson (båda s) yrkar i motion K280 ett tillkännagivande om att myndighetsåldern skall följa kalenderår i stället för födelsedatum.

Ett liknande motionsförslag framställs i motion C211 av Lars Elinder-son (m).

Utskottets ställningstagande

Motsvarande motionsyrkanden har behandlats av riksdagen vid ett flertal tillfällen, senast våren 2005 med anledning av lagutskottets betänkande 2004/05:LU10. Lagutskottet har avstyrkt motionsyrkandena med hänvisning till att man inte varit beredd att föreslå några förändringar i föräldrabalkens regler om myndighetsåldern. Riksdagen har följt utskottet.

Civilutskottet har inte någon annan uppfattning än den lagutskottet tidigare gett uttryck för. Utskottet föreslår därför att riksdagen avslår motionerna C211 och K280.

Talerätt i mål om hävande av en faderskapspresumtion m.m.

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om talerätt i mål om hävande av en faderskapspresumtion m.m. Utskottet hänvisar till avsierat arbete.

Bakgrund

De grundläggande reglerna om faderskap till barn finns i 1 kap. föräldrabalken. Om modern är gift vid barnets födelse skall mannen i äktenskapet anses som barnets far, s.k. faderskapspresumtion (1 §).

En faderskapspresumtion kan brytas av domstol vid vissa närmare angivna fall. Ett sådant föreligger när det är utrett att modern haft samlag med annan än maken under den tid då barnet kan vara avlat och det med hänsyn till samtliga omständigheter är sannolikt att barnet avlats av den andre. Ett annat fall är då en annan man bekräftar faderskapet till barnet och mannen i äktenskapet godkänner bekräftelsen (2 §).

Om modern inte är gift vid barnets födelse eller har en faderskapspresumtion brutits skall faderskapet fastställas genom bekräftelse eller dom (3 §).

Bekräftelse av faderskap sker skriftligen och skall bevitnas av två personer. Bekräftelsen skall skriftligen godkännas av socialnämnden och av modern (4 §).

Skall faderskapet fastställas genom dom, skall rätten förklara en man vara far, om det genom en genetisk undersökning är utrett att han är barnets far. Rätten skall också förklara en man vara far, om det är utrett att han har haft samlag med barnets mor eller att en insemination eller befruktning utanför moderns kropp har skett med hans spermier under den tid då barnet kan vara avlat och det med hänsyn till samtliga omständigheter är sannolikt att barnet har avlats av honom (5 §).

I fall när faderskapet inte följer direkt av presumtionsregeln är socialnämnden skyldig att försöka utreda vem som är far till ett barn och se till att faderskapet fastställs (2 kap. 1 §).

Talan om hävande av en faderskapspresumtion regleras i 3 kap. Vill mannen i äktenskapet vinna förklaring att han inte är far till barnet skall han väcka talan mot barnet, eller om barnet har avlidit, dess arvingar (1 § första stycket). Om mannen är avliden har den avlidnes maka och arvingar i vissa fall rätt att väcka talan om hävande av faderskapspresumtionen vid domstol (1 § andra och tredje stycket). Sådan rätt föreligger i de fall mannen inte varaktigt sammanbott med barnet och inte heller efter barnets födelse bekräftat att barnet är hans. Rätt att väcka sådan talan föreligger däremot inte om vid mannens död mer än ett år har förflutit från det att

talans, som grundats på att mannen är far till barnet, väckts mot honom och han fått del därav eller om mer än ett år har förflutit sedan anspråk på samma grund framställts mot mannens dödsbo.

Beträffande faderskapsbekräftelser gäller att om det senare visar sig att den som lämnat bekräftelsen inte är far till barnet skall rätten förklara att bekräftelsen saknar verkan mot honom (1 kap. 4 §). Lagen reglerar inte frågan om vem som får föra talan om ogiltigförklaring av bekräftelse därför att den är oriktig. Klart är att mannen kan föra talan därom mot barnet eller mot barnets arvingar. Av rättsfallet NJA 1988 s. 525 följer att de bestämmelser om talerätt för mannens arvingar, inklusive begränsningarna i talerätten, som enligt 3 kap. 1 § föräldrabalken gäller vid upphävande av faderskapspresumtion skall tillämpas analogivis vid ogiltigförklaring av en faderskapsbekräftelse.

När faderskapet har fastställts genom en dom som vunnit laga kraft skiljer sig situationen från presumtions- och bekräftelsefallen såtillvida att faderskapsfrågan är definitivt avgjord. En omprövning av domen kan därför i princip endast ske om resning beviljas av antingen Högsta domstolen eller hovrätt. Enligt 58 kap. 1 § rättegångsbalken kan resning beviljas om nya omständigheter eller bevis åberopas, vilka sannolikt skulle ha lett till en annan utgång i målet. Några särskilda regler om vem som är behörig att söka resning finns inte, men uppenbart är att den som var part i målet också kan vara resningssökande. Därutöver kan nämnas att talan om fastställande av faderskap enligt 3 kap. 6 § första stycket kan föras av barnet mot en avlidens mans arvingar.

Motionerna

Marietta de Pourbaix-Lundin (m) begär i motion C293 ett tillkännagivande om att såväl efterlevande maka som mannens arvingar bör ha talerätt i mål om hävande av faderskap.

Liknande krav framställs i motion C311 av Annika Qarlssoon (c).

Utskottets ställningstagande

Utskottet delar motionärernas uppfattning vad gäller vikten av att ingen felaktigt förklaras vara far till ett barn. Att ett faderskap blir riktigt fastställt måste givetvis anses ligga i såväl barnets som moderns och den utpekade faderns intresse. Genom införandet av dna-tekniken har stora förändringar inträtt i fråga om faderskapsbestämningar. Numera utförs blodundersökningar i faderskapsärenden regelmässigt med sådan teknik. Säkerheten i undersökningarna är så stor att det kan sägas att man med tillämpning av dna-tekniken kan positivt fastställa att en utpekad man är far till barnet. Genom en ändring år 2005 i 1 kap. 5 § föräldrabalken infördes som en punkt i paragrafen att rätten skall förklara en man vara far om det genom en genetisk undersökning är utrett att han är barnets far (prop. 2004/05:137, bet. LU25, rskr. 284).

I linje med motionärerna anser utskottet att nuvarande regelverk och rättspraxis kan vara i behov av en grundlig genomlysning (jfr SvJT 2006 s. 911 f.). Utskottet har erfarit från Justitiedepartementet att regeringen uppmärksammat spörsmålet och avser att överväga frågan i samband med ett projekt om dna-analys för fastställande av faderskap som kommer att inledas efter årsskiftet 2007/08. Mot den redovisade bakgrunden anser utskottet att det inte finns skäl att föreslå någon åtgärd från riksdagen med anledning av motionerna. Riksdagen bör således avslå motionerna C293 och C311.

Utredningar om faderskap

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår en motion som behandlar utredningar i faderskapsmål. Utskottet hänvisar till gällande ordning som anses tillfredsställande.

Jämför reservation 8 (v).

Bakgrund

Om modern inte är gift fastställs faderskapet enligt 1 kap. 3 § föräldrabalken genom dom eller bekräftelse. Bekräftelse av faderskap sker skriftligen och skall bevittnas av två personer. Den skall även godkännas av socialnämnden och av modern. Socialnämnden är skyldig att utreda vem som är far till ett barn när faderskapet inte följer direkt av faderskapspresumtionen och får lämna sitt godkännande endast om det kan antas att mannen är far till barnet. Nämnden skall föra protokoll över vad som förekommer vid utredningen av betydelse för faderskapsfrågan. Protokollsformulär fastställs av Socialstyrelsen.

Socialstyrelsen har utfärdat föreskrifter och allmänna råd angående socialnämndens utredning och fastställande av faderskap, SOSFS 2004:16 (S). Enligt föreskrifterna kan socialnämnden om parterna är sambor och övertygade om att barnet är deras gemensamma göra en förenklad utredning enligt ett särskilt protokoll, det s.k. S-protokollet. Om parterna samstämigt uppger att barnet är deras gemensamma och det inte framkommit något som kan ifrågasätta detta bör utredaren avsluta utredningen genom att bereda mannen tillfälle att bekräfta faderskapet. Om utredaren har anledning att känna sig osäker, måste en mer fullständig utredning göras. Det s.k. MF-protokollet upprättas om parterna inte sammanbor samt i de fall då faderskapet är ifrågasatt och flera män kan komma i fråga som barnets far.

Motionen

LiseLotte Olsson m.fl. (v) föreslår i motion C223 att regeringen skall lägga fram förslag till lagstiftning som innebär att fastställandet av faderskap när föräldrarna inte är gifta förenklas.

Utskottets ställningstagande

Liknande motionsyrkanden har vid flera tidigare tillfällen behandlats av riksdagen, senast hösten 2005 med anledning av lagutskottets betänkande 2005/06:LU9. Lagutskottet konstaterade att den nuvarande ordningen ger betryggande garantier för att det verkligen är den biologiske fadern och inte någon annan som fastställs som far till ett barn. De då aktuella motionsyrkandena avstyrktes och riksdagen följde utskottet.

Civilutskottet har inte någon annan uppfattning än den lagutskottet tidigare gett uttryck för. Utskottet föreslår därför att riksdagen avslår motion C223.

Föräldraskap vid assisterad befruktning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden som rör olika frågor om föräldraskap vid assisterad befruktning. Utskottet hänvisar bl.a. till pågående beredningsarbete.

Jämför reservationerna 9 (s) och 10 (v).

Bakgrund

Assisterad befruktning kan utföras dels i form av insemination, dels i form av befruktning utanför kroppen. Bestämmelser om detta finns i lagen (2006:351) om genetisk integritet m.m. Från och med den 1 juli 2006 ersatte lagen om genetisk integritet m.m. lagen (1984:1140) om insemination och lagen (1988:711) om befruktning utanför kroppen.

Från och med den 1 juli 2005 får assisterad befruktning med donerade spermier enligt lagen om genetisk integritet m.m. utföras också beträffande en kvinna som är registrerad partner eller sambo med en annan kvinna. En kvinna som är partner eller sambo med en annan kvinna kan alltså insemineras med donerad sperma, och hennes ägg kan befruktas utanför kroppen med donerade spermier. Behandlingen förutsätter – liksom för heterosexuella par – att partnern eller sambon skriftligen har samtyckt till behandlingen. Vidare skall läkaren pröva om det med hänsyn till parets medicinska, psykologiska och sociala förhållanden är lämpligt att behandlingen äger rum. Behandlingen får utföras endast om det kan antas att barnet kommer att växa upp under goda förhållanden. Val av lämplig spermagivare görs av läkare. Hur valet skall gå till regleras närmare i föreskrif-

ter och allmänna råd från Socialstyrelsen. Enligt föreskrifterna bör läkaren, om paret önskar det, sträva efter att finna en givare som har liknande ögon-, hud- och hårfärg samt kroppsbyggnad som den i paret som inte kommer att vara genetiskt ursprung till barnet. Önskemål om att givaren skall ha särskilda egenskaper i övrigt bör inte godtas.

Om en kvinna, som är partner eller sambo med en annan kvinna, fått en behandling utförd enligt lagen om genetisk integritet m.m., skall partnern eller sambon till den behandlade kvinnan också anses som barnets förälder (1 kap. 9 § föräldraskapen). Föräldraskapet förutsätter att partnern eller sambon har samtyckt till behandlingen och att det är sannolikt att barnet har avlats genom den. Föräldraskapet skall fastställas, i första hand genom att partnern eller sambon bekräftar föräldraskapet. För bekräftelsen gäller detsamma som för en faderskapsbekräftelse. Bekräftelsen sker alltså skriftligen och skall bevitnas av två personer. Bekräftelsen skall vidare skriftligen godkännas av socialnämnden och av modern. Bekräftelsen kan ske före barnets födelse. Om föräldraskapet inte bekräftas frivilligt, kan det fastställas genom dom.

För en kvinna som enligt den nya bestämmelsen skall anses som förälder till ett barn gäller detsamma som för andra föräldrar, t.ex. i fråga om vårdnaden om barnet, underhåll, arv, namn och föräldraförmåner. Om föräldrarna är partner, står barnet alltså från födelsen under vårdnad av dem båda. Om föräldrarna är sambor, står barnet under vårdnad av endast den kvinna som har fött barnet, men föräldrarna kan få gemensam vårdnad genom en anmälan till Skatteverket.

Föräldraskapet gäller inte barn som kommer till genom assisterad befruktning utanför tillämpningen av lagen om genetisk integritet m.m., dvs. i utländsk sjukvård eller i egen regi. I dessa fall skall alltså – liksom hittills – faderskapet fastställas. Om det är till fördel för barnet och övriga förutsättningar finns, kan ett gemensamt föräldraskap för det lesbiska paret då åstadkommas genom adoption.

Ett barn som har kommit till genom assisterad befruktning har rätt att, om det har uppnått tillräcklig mognad, få del av de uppgifter om givaren som har antecknats i journalen. Socialnämnden är skyldig att på begäran biträda barnet med att skaffa fram dessa uppgifter. Det är bara barnet som kan få ut uppgifterna om givaren. Även om barnet är under 18 år, får uppgifterna alltså inte lämnas ut på begäran av vårdnadshavarna. Socialnämnden kan dock få ut uppgifterna om barnet har vänt sig till nämnden för att få hjälp. Det blir i ett sådant fall socialnämndens sak att bedöma det underåriga barnets mognad.

Motionen

LiseLotte Olsson m.fl. (v) anser i motion So204 att lagstiftningen om assisterad befruktning bör ändras på ett antal punkter. Motionärerna begär att regeringen lägger fram förslag till lagstiftning som innebär att en moderskapspresumtion skall gälla i de fall där en lesbisk kvinna som lever i

registrerat partnerskap genomgår assisterad befruktning vid allmänt sjukhus (yrkande 1). Vidare yrkas att regeringen lägger fram förslag till lagstiftning som innebär att en kvinna som är sambo med en kvinna som genomgår assisterad befruktning vid allmänt sjukhus eller insemineras i privat regi får möjlighet att bekräfta moderskapet till barnet genom en moderskapsbekräftelse (yrkande 2). Därutöver yrkas att regeringen lägger fram förslag till lagstiftning som innebär att den man som donerat sperma för assisterad befruktning av en kvinna får möjlighet att bekräfta faderskapet till barnet. Denna möjlighet, anför motionärerna, kommer enbart att bli aktuell i de fall där paret själva valt ut en donator (yrkande 4).

Utskottets ställningstagande

Vad först gäller frågor om föräldraskap vid assisterad befruktning vill utskottet erinra om att regeringen, i november 2005, beslutade att tillkalla en särskild utredare för att överväga om föräldraskapet för en kvinna som är partner eller sambo med barnets mor bör utvidgas till att gälla även vid assisterad befruktning utanför tillämpningen av lagen (1984:1140) om insemination och lagen (1988:711) om befruktning utanför kroppen (numera 6 och 7 kap. lagen om genetisk integritet m.m.), dvs. vid assisterad befruktning som har skett i utländsk sjukvård eller i egen regi. Det skulle bl.a. utredas om föräldraskapet för en partner bör presumeras på liknande sätt som faderskapet för en gift man.

I januari 2007 redovisade utredaren sitt uppdrag i betänkandet (SOU 2007:3) Föräldraskap vid assisterad befruktning. Utredaren föreslår att föräldraskapet vid assisterad befruktning med donerade ägg och spermier skall regleras på samma sätt för samkönade par och för olikkönade par. Den kvinna som är moderns registrerade partner skall, enligt förslaget, automatiskt anses vara barnets förälder, en föräldraskapspresumtion motsvarande den nuvarande faderskapspresumtionen. Bestämmelserna om föräldraskap för en kvinna föreslås också omfatta assisterad befruktning som skett utomlands och insemination i egen regi. Är modern sambo med en kvinna föreslås att föräldraskapet för moderns sambo skall fastställas genom bekräftelse eller dom på samma sätt som sker i dag när barnet tillkommit genom assisterad befruktning som skett inom svensk hälso- och sjukvård. Förslaget innebär att det inte längre skall fastställas något faderskap i dessa fall.

Utskottet kan konstatera att förslagen i motion So204 yrkandena 1 och 2 ligger i linje med vad som föreslås i det ovan redovisade utredningsbetänkandet. Enligt uppgift från Justitiedepartementet kommer utredningsbetänkandet att beredas vidare inom departementet. Utskottet anser att det inte finns anledning att föregripa resultatet av det pågående beredningsarbetet genom någon åtgärd från riksdagen. Motion So204 yrkandena 1 och 2 bör därför avslås.

Utskottet övergår härefter till att behandla frågan om den man som done-
rat sperma för assisterad befruktning av en kvinna skall ges möjlighet att
bekräfta faderskapet till barnet. Som anförs i motionen torde en sådan möj-
lighet bli aktuell endast i situationer där paret självt valt en donator.

Av vad som redovisats ovan framgår att val av lämplig donator görs av
läkare och att hur valet skall gå till närmare regleras i föreskrifter och all-
männa råd från Socialstyrelsen. Vad som anförs i motion So204 yrkande 4
utgör, enligt utskottets mening, inte skäl att föreslå någon åtgärd från riks-
dagen för att få till stånd en förändring av gällande ordning. Riksdagen
bör således avslå motion So204 yrkande 4.

Adoption

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden som rör adoptionslagstift-
ningen. Utskottet hänvisar till aviserat arbete.

Jämför reservationerna 11 (s) och 12 (v, mp).

Bakgrund

Bestämmelser om adoption finns i 4 kap. föräldrabalken. En adoption inne-
bär att barnet i rättsligt hänseende betraktas som adoptantens barn och inte
som barn till sina biologiska föräldrar. Genom adoptionen övergår vårdna-
den om barnet och skyldigheten att försörja det till adoptanten. Adoptivbar-
net och dess avkomlingar tar arv och ärvs såsom om adoptivbarnet hade
varit adoptantens eget barn.

Beslut om tillstånd till adoption fattas av allmän domstol. Domstolen får
ge sitt tillstånd endast om adoptionen är till fördel för barnet. Dessutom
krävs att den som vill adoptera barnet har uppfostrat det eller vill upp-
fostra det eller att det annars med hänsyn till det personliga förhållandet
mellan sökanden och barnet finns särskild anledning till adoptionen.

Man eller kvinna som fyllt 25 år får med rättens tillstånd adoptera ett
barn. Den som är gift får adoptera endast gemensamt med sin make. Den
ena maken får dock adoptera den andra makens biologiska eller adopte-
rade barn. Efter en sådan s.k. styvbarnsadoption eller närståendeadoption
anses barnet som makarnas gemensamma. Från och med den 1 februari
2003 har registrerade partner fått möjlighet att prövas som adoptivföräld-
rar. Härigenom kan två partner gemensamt adoptera barn, och en partner
kan adoptera den andre partners barn. Andra än makar och registrerade
partner får således inte adoptera gemensamt, inte heller sambor.

Motionerna

LiseLotte Olsson m.fl. (v) begär i motion C201 att regeringen skall lägga fram förslag till lagstiftning som innebär en skyldighet för föräldrarna till ett adopterat barn att upplysa barnet om dess ursprung (yrkande 1). Vidare begärs att regeringen lägger fram förslag till lagstiftning som innebär att sambopar får rätt att prövas som adoptivföräldrar på samma villkor som registrerade partner och gifta (yrkande 3).

I motion C253 föreslår Kjell Eldensjö (kd) ett tillkännagivande om behovet av en översyn av adoptionslagstiftningen.

Kerstin Lundgren (c) yrkar i motion C379 att regeringen lägger fram förslag till lagändringar som innebär att sambopar tillåts adoptera barn.

Utskottets ställningstagande

Vad först gäller frågan om att i föräldrabalken införa en bestämmelse som ålägger adoptivföräldrarna att upplysa ett adopterat barn om sitt ursprung kan utskottet konstatera att frågan övervägts i departementspromemorian (Ds 2001:53) Föräldrars samtycke till adoption m.m. I promemorian föreslås att en sådan bestämmelse bör införas. I proposition (2003/04:131) Internationella adoptionsfrågor gjorde regeringen bedömningen att det är angeläget att socialtjänsten och adoptionssammanslutningarna bistår adopterade i frågor som rör uppgifter om deras ursprung. Enligt uppgift från Justitiedepartementet är frågan föremål för beredning inom Regeringskansliet.

Enligt utskottets mening bör resultatet av den pågående beredningen av frågan inom Regeringskansliet avvaktas. Motion C201 yrkande 1 bör således avslås.

Vad därefter gäller övriga motionsyrkanden vill utskottet erinra om att Förmyndarskapsutredningen redan år 1989 i sitt slutbetänkande (SOU 1989:100) Adoptionsfrågor lagt fram förslag som innebär en viss revision av adoptionslagstiftningen. En översyn av adoptionslagstiftningen har därefter länge varit föremål för diskussioner, inte minst i motioner (se t.ex. bet. 2001/02:LU27, 2002/03:LU10, 2003/04:LU11, 2004/05:LU10, 2005/06:LU9). Enligt utskottets mening bör överväganden rörande en allmän översyn av adoptionslagstiftningen nu komma till stånd, och utskottet förutsätter att regeringen i lämpligt sammanhang föranstaltar därom.

Med det anförda finns det enligt utskottets mening inte skäl att föreslå någon riksdagens åtgärd med anledning av motionerna. Riksdagen bör således avslå motionerna C201 yrkande 3, C253 och C379.

Reservationer

1. Utvärdering av de nya vårdnadsreglerna, punkt 1 (v)

av Egon Frid (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om utvärdering av de nya vårdnadsreglerna. Därmed bifaller riksdagen motion 2006/07:C206 yrkande 1.

Ställningstagande

Enligt min mening bör domstolarnas och socialtjänstens tillämpning av de nya vårdnadsreglerna utvärderas fortlöpande. En utvärdering är nödvändig för att man skall kunna ta ställning till om lagstiftarens intentioner med ändringarna uppfyllts, dvs. att det enskilda barnets bästa skall tillgodoses i domar och beslut om vårdnad, boende och umgänge. Det får ankomma på regeringen att ta erforderliga initiativ.

Vad som anförts ovan bör riksdagen, med bifall till motion C206 yrkande 1, som sin mening ge regeringen till känna.

2. Juridiskt biträde för barn, punkt 3 (v, mp)

av Egon Frid (v) och Jan Lindholm (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om juridiskt biträde för barn. Därmed bifaller riksdagen motion 2006/07:C206 yrkande 4.

Ställningstagande

Våren 2006 tillkännagav riksdagen för regeringen som sin mening att barn bör ha rätt till ett eget juridiskt biträde i alla mål om vårdnad, boende och umgänge. Enligt vår mening bör regeringen därför snarast återkomma till riksdagen med förslag till lagstiftning med detta innehåll.

Vad som anförts ovan bör riksdagen, med bifall till motion C206 yrkande 4, som sin mening ge regeringen till känna.

3. Beslutsfattandet vid gemensam vårdnad, punkt 4 (v)

av Egon Frid (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om beslutsfattandet vid gemensam vårdnad. Därmed bifaller riksdagen motion 2006/07:C206 yrkande 2.

Ställningstagande

Jag anser att ett barn måste få tillgång till hälso- och sjukvård och annan behandling även om vårdnadshavarna inte är överens om detta. Skulle det visa sig att barnet inte har något behov av behandling så kommer vårdgivaren inte att ge någon behandling. Det finns alltså inte någon risk för att ett barn kommer att få vård som det inte behöver. Enligt min mening måste regeringen snarast återkomma till riksdagen med förslag till lagstiftning som innebär att bestämmanderätten beträffande ett barns tillgång till hälso- och sjukvård samt stöd enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade skall tillkomma envar av vårdnadshavarna även om vårdnaden är gemensam.

Vad som anförts ovan bör riksdagen, med bifall till motion C206 yrkande 2, som sin mening ge regeringen till känna.

4. Fler än två vårdnadshavare, punkt 5 (mp)

av Jan Lindholm (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om fler än två vårdnadshavare. Därmed bifaller riksdagen motion 2006/07:So463 yrkande 21.

Ställningstagande

Många barn kommer till genom insemination mellan två homosexuella par, mellan en man och två kvinnor eller mellan en kvinna och två män. I sådana fall kan det finnas fler än två vuxna som betraktar sig som förälder till barnet. Det är dock bara två personer som kan vara vårdnadshavare. Liksom motionärerna anser jag att barnets bästa alltid skall vara avgörande. Ett sätt att förbättra barns skydd är att det införs en möjlighet för barn att ha fler än två vårdnadshavare. Jag anser att regeringen bör tillsätta en utredning för att överväga denna fråga.

Vad som anförts ovan bör riksdagen, med bifall till motion So463 yrkande 21, som sin mening ge regeringen till känna.

5. Barnbalk, punkt 8 (v)

av Egon Frid (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i reservationen om barnbalk. Därmed bifaller riksdagen motion 2006/07: C206 yrkande 3.

Ställningstagande

Jag anser liksom motionärerna att det nu är hög tid att införa en barnbalk. Trots det lagstiftningsarbete som har bedrivits under de senaste decennierna saknas alltjämt ett samlat regelsystem där barnets rätt står i fokus. I stället sätter lagstiftningen fortfarande föräldrarätten främst, vilket redan framgår av namnet på det centrala regelverket på området, föräldrabalken. I likhet med motionärerna anser jag att all relevant lagstiftning som rör barn skall samlas i en särskild barnbalk där barnets rätt sätts främst. Införandet av en barnbalk ligger helt i linje med FN:s konvention om barnets rättigheter. Mot denna bakgrund anser jag att regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag till lagstiftning om införande av en barnbalk.

Vad som anförts ovan bör riksdagen, med bifall till motion C206 yrkande 3, som sin mening ge regeringen till känna.

6. Könsneutrala författningar, punkt 9 (v, mp)

av Egon Frid (v) och Jan Lindholm (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i reservationen om könsneutrala författningar. Därmed bifaller riksdagen motion 2006/07:K312 yrkande 11.

Ställningstagande

Vi anser att alla författningar som innehåller begreppen mor och far bör ändras på så sätt att mor och far byts ut mot ordet förälder. Lagstiftningen måste, enligt vår mening, utgå från könsneutralitet och således ta fasta på att föräldrar numera kan bestå av två mammor eller två pappor. Begreppet

förälder blir därigenom mer informativt och lättbegripligt för lagrummens adressater. I samband med lagstiftningsärendet där lesbiska par fick tillgång till assisterad befruktning inom den svenska sjukvården gjordes vissa följdändringar i bl.a. ärvdabalken som innebar att mor och far byttes ut mot förälder. Vi saknar dock fortfarande en generell översyn av lagstiftningen i syfte att byta ut far och mor mot förälder. Mot bakgrund av det anförda bör riksdagen begära att regeringen lägger fram förslag till sådana lagändringar.

Vad som anförts ovan bör riksdagen, med bifall till motion K312 yrkande 11, som sin mening ge regeringen till känna.

7. Barns skuldsättning, punkt 11 (mp)

av Jan Lindholm (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 11 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i reservationen om barns skuldsättning. Därmed bifaller riksdagen motion 2006/07:C249 och bifaller delvis motion 2006/07:C248.

Ställningstagande

De frågor som behandlas i motionerna är angelägna. I syfte att skydda barn från att bli skuldsatta anser jag att regeringen bör tillsätta en utredning som får i uppdrag att se över grunderna för barns skuldsättning. Det bör t.ex. göras en översyn av i vilka fall en vårdnadshavare respektive barnet skall vara betalningsskyldig för en skuld. Enligt min uppfattning måste bestämmelserna i föräldrabalken som skall skydda barn från att bli skuldsatta bli effektivare. Det får ankomma på regeringen att ta erforderliga initiativ.

Vad som anförts ovan bör riksdagen, med bifall till motion C249 och med delvis bifall till motion C248, som sin mening ge regeringen till känna.

8. Utredningar om faderskap, punkt 14 (v)

av Egon Frid (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 14 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i reservationen om utredningar om faderskap. Därmed bifaller riksdagen motion 2006/07:C223.

Ställningstagande

Liksom motionärerna anser jag att fastställandet av faderskap när föräldrarna är ogifta måste förenklas. Det måste, enligt min mening, införas nya rutiner. Vi anser att föräldrarna redan på sjukhuset eller i samband med de första kontakterna med försäkringskassan gemensamt skall kunna under-teckna en försäkran med uppgivande om föräldraskap. Ett annat alternativ kan vara att föräldrarna gemensamt kan anmäla faderskapet till folkbokföringsregistret. Socialnämnden bör utreda faderskap endast i fall där det finns oklarheter. Det får ankomma på regeringen att ta erforderliga initiativ i enlighet med det anförda.

Vad som anförts ovan bör riksdagen, med bifall till motion C223, som sin mening ge regeringen till känna.

9. Föräldraskap vid assisterad befruktning, punkt 15 (s)

av Carina Moberg (s), Johan Löfstrand (s), Christina Oskarsson (s), Ameer Sachet (s), Fredrik Lundh (s) och Stefan Wikén (s).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 15 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om föräldraskap vid assisterad befruktning. Därmed bifaller riksdagen motion 2006/07:So204 yrkandena 1 och 2 samt bifaller delvis motion 2006/07:So204 yrkande 4.

Ställningstagande

Enligt vår uppfattning bör föräldraskapet vid assisterad befruktning med donerade ägg och spermier regleras på samma sätt för samkönade par som för olikkönade par. I utredningsbetänkandet (SOU 2007:3) Föräldraskap vid assisterad befruktning föreslås att den kvinna som är moderns registrerade partner automatiskt skall anses vara barnets förälder, en föräldraskaps-presumtion motsvarande den nuvarande faderskapspresumtionen. Bestämmelserna om föräldraskap för en kvinna föreslås också omfatta assisterad befruktning som skett utomlands och insemination i egen regi. Är modern sambo med en kvinna föreslås att föräldraskapet för moderns sambo skall fastställas genom bekräftelse eller dom på samma sätt som sker i dag när barnet tillkommit genom assisterad befruktning som skett inom svensk hälso- och sjukvård. Förslaget innebär att det inte längre skall fastställas något faderskap i dessa fall.

Vi välkomnar utredningens förslag och anser att regeringen snarast skall återkomma till riksdagen med lagförslag som genomför utredningens förslag.

Vad därefter gäller frågan om det bör införas möjligheter för en man som donerat sperma för assisterad befruktning av en kvinna att bekräfta faderskapet till barnet anser vi att regeringen bör överväga denna fråga i samband med beredningen av utredningsbetänkandet SOU 2007:3.

Vad som anförts ovan bör riksdagen, med bifall till motion So204 yrkandena 1 och 2 samt med delvis bifall till motion So204 yrkande 4, som sin mening ge regeringen till känna.

10. Föräldraskap vid assisterad befruktning, punkt 15 (v)

av Egon Frid (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 15 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i reservationen om föräldraskap vid assisterad befruktning. Därmed bifaller riksdagen motion 2006/07:So204 yrkandena 1, 2 och 4.

Ställningstagande

Liksom motionärerna anser jag att föräldraskapet vid assisterad befruktning med donerade ägg och spermier bör regleras på samma sätt för samkönade par som för olikkönade par. I utredningsbetänkandet (SOU 2007:3) Föräldraskap vid assisterad befruktning föreslås att den kvinna som är moderns registrerade partner automatiskt skall anses vara barnets förälder, en föräldraskapspresumtion motsvarande den nuvarande faderskapspresumtionen. Bestämmelserna om föräldraskap för en kvinna föreslås också omfatta assisterad befruktning som skett utomlands och insemination i egen regi. Är modern sambo med en kvinna föreslås att föräldraskapet för moderns sambo skall fastställas genom bekräftelse eller dom på samma sätt som sker i dag när barnet tillkommit genom assisterad befruktning som skett inom svensk hälso- och sjukvård. Förslaget innebär att det inte längre skall fastställas något faderskap i dessa fall.

Utredningens förslag ligger i linje med motionsönskemålen och jag anser att regeringen snarast skall återkomma till riksdagen med lagförslag som genomför utredningens förslag.

Jag övergår härefter till att behandla frågan om det bör införas en möjlighet för en man som donerat sperma för assisterad befruktning av en kvinna att bekräfta faderskapet till barnet. Liksom motionärerna anser jag att donation av sperma är den enda möjligheten för många homosexuella män att bli far till ett barn. Enligt min uppfattning bör det införas en möjlighet för en spermadonator att bekräfta faderskapet till ett barn som tillkommit genom assisterad befruktning vid allmänt sjukhus. En sådan möj-

lighet bereder väg för att fler inseminationer kan genomföras under medicinskt kontrollerade former. Det får ankomma på regeringen att utarbeta erforderliga lagförslag och återkomma till riksdagen.

Vad som anförts ovan bör riksdagen, med bifall till motion So204 yrkandena 1,2 och 4, som sin mening ge regeringen till känna.

11. Adoption, punkt 16 (s)

av Carina Moberg (s), Johan Löfstrand (s), Christina Oskarsson (s), Ameer Sachet (s), Fredrik Lundh (s) och Stefan Wikén (s).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 16 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i reservationen om adoption. Därmed bifaller riksdagen delvis motionerna 2006/07:C201 yrkandena 1 och 3, 2006/07:C253 och 2006/07:C379.

Ställningstagande

Enligt vår mening är den svenska adoptionslagstiftningen omodern och en översyn har länge planerats. Vi anser att ett antal frågor i adoptionslagstiftningen bör bli föremål för närmare överväganden. Regeringen bör alltså, enligt vår mening, tillsätta en utredning för att göra en allmän översyn av adoptionslagstiftningen.

Vad som anförts ovan bör riksdagen, med delvis bifall till motionerna C201 yrkandena 1 och 3, C253 och C379, som sin mening ge regeringen till känna.

12. Adoption, punkt 16 (v, mp)

av Egon Frid (v) och Jan Lindholm (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 16 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i reservationen om adoption. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2006/07:C201 yrkandena 1 och 3 samt 2006/07:C379 och avslår motion 2006/07:C253.

Ställningstagande

Alla människor har rätt att få känna till sitt ursprung. Detta gäller även för barn. Att föräldrarna berättar om barnets ursprung när det uppnått en tillräcklig mognad torde vara bättre än att barnet senare i livet får veta

sanningen om sina biologiska föräldrar. Enligt vår uppfattning är vetenskapen om sitt ursprung av stor betydelse för ett barns identitetsutveckling. Liksom motionärerna bakom motion C201 anser vi att det bör införas en skyldighet för adoptivföräldrar att upplysa barnet om sitt ursprung. Därutöver anser vi att sambopar skall få rätt att prövas som adoptivföräldrar på samma villkor som registrerade partner och äkta makar. Det får ankomma på regeringen att återkomma till riksdagen med erforderliga lagförslag.

Vad som anförts ovan bör riksdagen, med bifall till motionerna C201 yrkandena 1 och 3 samt C379 och med avslag på motion C253, som sin mening ge regeringen till känna.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2006

2006/07:K280 av Helena Frisk och Ann-Kristine Johansson (båda s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att myndighetsåldern ska följa kalenderår i stället för födelsedatum.

2006/07:K312 av Lars Ohly m.fl. (v):

11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att de författningar som innehåller benämningarna mor och far ersätts med det könsneutrala begreppet förälder.

2006/07:C201 av LiseLotte Olsson m.fl. (v):

1. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till lagstiftning som innebär skyldighet för föräldrarna till ett adopterat barn att upplysa barnet om dess ursprung.
3. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till lagstiftning som innebär att sambopar får rätt att prövas som adoptivföräldrar på samma villkor som registrerade partner och gifta.

2006/07:C206 av Lars Ohly m.fl. (v):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen fortlöpande utvärderar socialtjänstens och domstolarnas tillämpning av de nya vårdnadsreglerna.
2. Riksdagen begär vad i motionen anförs om att regeringen lägger fram förslag till lagstiftning som innebär att varje vårdnadshavare själv ska få bestämma om barnet har behov av hälso- och sjukvård samt stöd enligt LSS även om föräldrarna har gemensam vårdnad.
3. Riksdagen begär vad i motionen anförs om att regeringen lägger fram förslag till lagstiftning som innebär att all relevant lagstiftning som rör barn samlas i en barnbalk.
4. Riksdagen begär vad i motionen anförs om att regeringen lägger fram förslag till lagstiftning som innebär att barn får rätt till ett eget juridiskt ombud som ska ta till vara barnets intresse i mål om vårdnad, boende och umgänge.

2006/07:C208 av Lars Elinderson (m):

Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring av 6 kap. 15 a § föräldrabalken, så att mor- och farföräldrar kan väcka talan i domstol om rätt till umgänge med avlidna barns barn i de fall barnens vårdnadshavare motsätter sig det umgänge som begärts.

2006/07:C211 av Lars Elinderson (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om åldersgränser baserade på födelseår i stället för födelsedag.

2006/07:C213 av Carina Hägg (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om insatser för att förhindra att barn bortförs.

2006/07:C223 av LiseLotte Olsson m.fl. (v):

Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till lagändring som innebär att rutinerna för fastställande av faderskap när föräldrarna är ogifta förenklas.

2006/07:C248 av Catharina Bråkenhielm (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av en översyn av barns skuldsättning.

2006/07:C249 av Ann-Christin Ahlberg (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om en översyn av lagstiftningen så att barn inte ska tvingas bära sina föräldrars skulder.

2006/07:C253 av Kjell Eldensjö (kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av en översyn av nuvarande adoptionslagstiftning.

2006/07:C270 av Carina Hägg (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om mor- och farföräldrarnas roll.

2006/07:C293 av Marietta de Pourbaix-Lundin (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att talerätt om hävande av faderskap för såväl efterlevande maka som mannens arvingar bör ses över.

2006/07:C311 av Annika Qarlsson (c):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om översyn av rättsläget och praxis rörande talerätt vid fastställande av faderskap.

2006/07:C328 av Elisebeht Markström m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att se över regelverket som styr förhållandet när god man och förvaltare avlider.

2006/07:C351 av Annelie Enochson (kd):

Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till en sådan lagändring att den vårdnadshavare som begår ett allvarligt brott mot den andra vårdnadshavaren ska fråntas sin vårdnadsrätt.

2006/07:C364 av Marina Pettersson och Berit Högman (båda s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om en omskrivning av lagtexten i 11 § 16 kap. föräldrabalken.

2006/07:C379 av Kerstin Lundgren (c):

Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring i föräldrabalken så att ogifta sammanboende tillåts adoptera på samma villkor som övriga i enlighet med vad i motionen anförs.

2006/07:So204 av LiseLotte Olsson m.fl. (v):

1. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till lagstiftning som innebär att en moderskapspresumtion ska gälla i de fall där en lesbisk kvinna som lever i registrerat partnerskap genomgår assisterad befruktning vid allmänt sjukhus.
2. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till lagstiftning som innebär att en moderskapsbekräftelse ska gälla i de fall där en lesbisk kvinna som lever i ett samboförhållande genomgår assisterad befruktning utanför allmänt sjukhus.
4. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till lagstiftning som innebär att den man som donerat sin sperma för assisterad befruktning av en kvinna får möjlighet att bekräfta faderskapet till barnet.

2006/07:So381 av Annelie Enochson (kd):

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att socialtjänstlagens krav på att tillgodose det utsatta barnets behov av beskydd och stöd ska gå före alla andra

beslut i samband med vårdnadstvister, trots att gärningsmannen inte är dömd, för att barnet inte ska behöva möta sin förövare i form av påtvingat umgänge.

2006/07:So463 av Maria Wetterstrand m.fl. (mp):

21. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att tillsätta en utredning med uppgift att föräldrabalken ses över så att barn kan ha fler än två vårdnadshavare.